

УДК 339

JEL H10

DOI 10.32782/2786-765X/2023-3-2

Бондар О.Ю.

аспірант,

Київський міжнародний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-8776-1762>**Виноградчий В.І.**

доктор економічних наук, доцент,

декан економічного факультету,

Київський міжнародний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3459-9272>

ФОРМУВАННЯ ПРОФІЛІВ РИЗИКУ В МИТНІЙ СПРАВІ

Стаття присвячена дослідженню генерування профілів ризику в митній справі. Розглядається важливість митного контролю як ключового аспекту безпеки та регулювання зовнішньоекономічних процесів України, особливо в умовах зростаючого обсягу глобальної торгівлі та різноманіття митних правил. Стаття визначає важливість формування профілів ризику для оптимізації митного контролю, що потребує розвитку системи генерування профілів ризику, яка допомагає виявляти та управляти ризиками. Автор статті розглядає інструменти та методи формування профілів ризику та наголошує на необхідності їхньої адаптивності до постійних змін у ризиках. Також висвітлюється проблема інтеграції та співпраці з іншими країнами та організаціями через різницю в методологіях та стандартах формування профілів ризику. Мета статті полягає у здійсненні аналізу та узагальненні особливостей формування профілів ризику в митній справі України з акцентом на поліпшенні якості митного нагляду та зменшенні порушень митних правил. Також розглядається використання системи управління ризиками для запобігання порушенням митного законодавства, ефективного використання ресурсів та прискорення митного оформлення. Стаття визначає профілі ризику як інструмент управління ризиками на тактичному та оперативному рівні, які допомагають ідентифікувати безпечні та низькоризикові операції та полегшують митний контроль. Підкреслюється необхідність точності та актуальності інформаційної бази ризиків для успішного функціонування профілів ризику. У статті описано основні етапи формування профілів ризику, включаючи визначення індикаторів ризику та розробку рішень на їх основі. Недоліками формування профілів ризику є узагальнення ризиків за кодами товарів, двозначність та відсутність чіткого виключного фактору для вибірки. Стаття детально розглядає процес управління ризиками в митній справі та його спрямування на ефективність та безпеку митного контролю.

Ключові слова: профіль ризику, митна справа, митний контроль, система управління ризиками, АСУР, індикатори ризику.

Постановка проблеми. Митний контроль є ключовим елементом безпеки і регулювання зовнішньоекономічних процесів країни. Однак зростаючий обсяг глобальної торгівлі та різноманітність митних правил створюють складнощі для митних органів у виявленні та управлінні ризиками. Розвиток системи формування профілів ризику є необхідним для забезпечення ефективного митного контролю. Проте, генерування таких профілів вимагає уваги до точності та надійності профілів ризику. Інструменти та методи, використовувані для їх створення, повинні бути досконалими, оскільки помилки можуть призвести до неправильних рішень та потенційно небезпечних порушень митних правил. Оскільки ризики постійно змінюються, система повинна бути гнучкою і здатною адаптуватися. Інтеграція та співпраця з іншими країнами та організаціями теж створює складнощі через різницю в методологіях та стандартах формування профілів ризику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження та публікації на тему системи управління митними ризиками підтверджують актуальність розглянутої теми. Незважаючи на прогрес досліджень у цьому напрямку, увага формуванню профілів ризиків майже не приділяється, хоча є необхідність детального розгляду даної проблеми. Дослідженнями системи управління митними ризиками займаються Разумей Г.Ю. [4], Фрадинський О.А. [5], Неліпович О.В. [3] та інші.

Метою статті є аналіз та узагальнення особливостей формування профілів ризику в митній справі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під управлінням ризиками в митній справі розуміють комплекс дій, що здійснюється митними органами для аналізу, виявлення та оцінки ризиків, розробки та реалізації заходів з метою зменшення ризиків, оцінки ефективності та

контролю за їхнім застосуванням. Ризик у цьому контексті означає ймовірність порушення вимог митного законодавства України.

Метою використання системи управління ризиками є запобігання порушенням митного законодавства, ефективне використання ресурсів, захист національних інтересів та прискорення митного оформлення.

В Україні встановлено єдиний підхід до здійснення оцінки та аналізу ризиків, реалізації та розроблення заходів з управління ризиками для визначення обсягів та форми митного контролю, який регулюється Наказом Міністерства фінансів [2]. Ризики в митній справі можуть бути класифіковані за різними ознаками, такими як види товарів, методи переміщення, країни походження, історія діяльності суб'єктів тощо. Класифікація ризиків допомагає створити більш точні та адаптовані профілі ризику.

Профіль ризику в митній справі – це опис сукупності критеріїв із заданими параметрами, що базуються на аналізі зібраної та систематизованої інформації, що використовуються з метою ідентифікації, класифікації та оцінки ризиків, пов'язаних з перетином кордону та митним оформленням. Профілі ризику допомагають митним службам визначити, які перевірки і контрольні заходи слід застосовувати до конкретних товарів та використовуються як інструмент управління ризиками на тактичному та оперативному рівні для виявлення ризиків та їх оцінки відповідно до реєстру ризиків. Для формування профілів ризику використовуються методи оцінки, аналіз даних, статистичні методи, експертні оцінки та математичні моделі. Ці методи допомагають визначити, які параметри та фактори є ключовими для визначення ризику.

Формування інформаційної бази ризиків передбачає використання наявної інформації про виявлені та потенційні ризики недотримання вимог законодавства з питань митної справи. З метою підтримки актуальності цієї бази даних ризиків посадові особи митних органів вносять до неї інформацію про випадки недотримання вимог законодавства, обставини, що можуть мати вплив на результати митного контролю.

Митний контроль із застосуванням профілів ризику здійснюється відповідно до статті 337 Митного кодексу України [1]. Під час здійснення контролю застосовується комбінований та автоматизований контроль із застосуванням автоматизованої системи управління ризиками (АСУР), яка є сукупністю програмно-інформаційних комплексів, що забезпечують

функціонування системи управління ризиками під час митного оформлення товарів. Профілі ризику дозволяють ідентифікувати безпечні та низькоризикові операції, які можуть проходити через митний контроль швидше та спрощено, допомагає покращити пропускну спроможність кордону та скорочує час очікування вантажів.

Відповідно до схеми автоматизованої системи управління ризиками, складеної Неліпович О.В., АСУР містить виважений підхід до оцінки ризику по митній декларації, використовуючи внесені до системи профілі ризику, що враховує ступінь імовірності вчинення протиправних дій, а як результат управління ризиками – забезпечення економічної безпеки, боротьба з контрабандою, стимулювання впровадження інноваційних рішень, протидія корупції [3].

Профіль ризику представлений у формі паспорта профілю ризику, який формується для документальних та електронних профілів ризику і використовується для документального опису профілю ризику та програмного коду, який формується лише для електронних профілів ризику та використовується для їх програмної реалізації та застосовується до окремого модуля АСУР (одна з підсистем АСУР). Ці модулі розробляються та впроваджуються залежно від потреби єдиної автоматизованої інформаційної системи та враховують митні режими, особливості та способи переміщення через митний кордон товарів.

Профілі ризику наповнюються значеннями індикаторів ризику – критеріями із заданими параметрами, що дають можливість здійснити вибір об'єкту контролю. Індикатори ризику також передбачають додаткове наповнення під час використання профілів ризику.

Профілі ризику можуть містити декілька ризик-правил – сукупність індикаторів ризику, яка визначає об'єкт контролю та перелік митних формальностей. Кількість ризик-правил у профілі ризику визначається кількістю внесених комбінацій конкретних значень індикаторів ризику, які враховують регіональні та місцеві особливості.

Формування профілю ризику передбачає дефініцію індикаторів ризику, доцільності використання негативної чи позитивної історії профілю ризику та алгоритму обчислення ризику залежно від заходів, необхідних для мінімізації ризиків при митному контролі.

Рішення про схвалення, введення в дію, припинення дії, внесення змін до профілів ризику приймає Експертна комісія та центральний підрозділ з питань координації застосування СУР. Програмна реалізація прийнятих рішень

здійснюється структурним підрозділом з питань ІТ із використанням функціоналу єдиної автоматизованої інформаційної системи (ЄАІС). Далі профілі ризику доводяться до митних постів Держмитслужби програмним методом автоматизованої системи митного оформлення (АСМО) [2].

Основним недоліком формування профілів ризику є узагальнення ризиків за кодом товару та відсутність більш детального розподілу між кодами. Також недоліком є двоякість трактування та відсутність чіткого виключного фактору для вибірки, що створює додаткові витрати часу на опрацювання кожної декларації.

Висновки. Здійснивши аналіз та узагальнення особливостей формування профілів ризику, варто відзначити, що управління ризиками в митній справі спрямоване на ефективне та безпечне здійснення митного контролю, забезпечення дотримання законодавства та оптимізацію використання ресурсів митних органів, але при повністю робото спроможній системі управління ризиками є недоліки в формуванні профілів ризиків та недостатньо сформована інформаційна база ризиків. Загалом, використання профілів ризику є ефективним інструментом для митного контролю, але

вимагає уважного планування, постійного моніторингу та оновлення для забезпечення ефективності та безпеки митної діяльності.

Профілі ризику допомагають ідентифікувати потенційні порушення та незаконну діяльність на кордоні, такі як контрабанда, спроби ухилення від податків та фінансові шахрайства. Це сприяє покращенню безпеки країни та підвищенню рівня дотримання митних та правових норм. Ефективне використання профілів ризику сприяє зменшенню витрат на митний контроль та підвищенню продуктивності митної служби. У підсумку, профілі ризику є ключовим інструментом для забезпечення безпеки, ефективності та економії в митному контролі, сприяючи одночасно як вдосконаленню митної діяльності, так і захисту інтересів країни. Подальший розвиток АСУР є необхідним для пристосування до постійних змін у світі та забезпечення її ефективності. Правильна інтеграція передових технологій, співпраця з іншими країнами та організаціями, а також забезпечення конфіденційності та навчання персоналу допоможуть підняти систему на новий рівень ефективності та безпеки. У важливості цього завдання полягає успіх митного контролю та забезпечення міжнародної торгівлі в майбутньому.

Бібліографічний список

1. Митний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 07.11.2023).
2. Наказ Міністерства фінансів України від 31.07.2015 № 684 «Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15#Text> (дата звернення: 07.11.2023).
3. Неліпович О.В. Система управління ризиками як інструмент спрощення митних процедур в контексті євроінтеграції. *Modern Economics*. 2020. № 24(2020). С. 119–124. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V24\(2020\)-19](https://doi.org/10.31521/modecon.V24(2020)-19)
4. Разумей Г.Ю. Розвиток механізмів електронного управління митними ризиками. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 3(22). С. 267–276.
5. Фрадинський О.А. Система управління ризиками в державній митній справі України : монографія. Хмельницький : НДІ ФП УДФСУ, 2019. 228 с.

References

1. Mytnyi kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17?lang=en#Text> (accessed November 7, 2023).
2. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 31.07.2015 No. 684 "Pro zatverdzhennia Poriadku zdiisnennia analizu ta otsinky ryzykiv, rozroblennia i realizatsii zakhodiv z upravlinnia ryzykamy dlia vyznachennia form ta obsiahiv mytnoho kontroliu" [Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 31.07.2015 No. 684 "On Approval of the Procedure for Risk Analysis and Assessment, Development and Implementation of Risk Management Measures for Determining the Forms and Scope of Customs Control"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15?lang=en#Text> (accessed November 7, 2023).
3. Nelipovych O.V. (2020) Systema upravlinnia ryzykamy yak instrument sproshchennia mytnykh protsedur v konteksti yevrointehratsii. [Features of Application of Automated Customs Risk Management Systems: European experience]. *Modern Economics*, no. 24(2020), pp. 119–124. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V24\(2020\)-19](https://doi.org/10.31521/modecon.V24(2020)-19) (accessed November 7, 2023).
4. Razumei H.Yu. (2019) Rozvytok mekhanizmiv elektronnoho upravlinnia mytnymy ryzykamy [Development of electronic customs risk management]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia*, no. 3(22), pp. 267–276.

5. Fradynskyi O.A. (2019) Systema upravlinnia ryzykamy v derzhavnii mytnii spravi Ukrainy: monohrafiia [Risk management system in the state customs of Ukraine: monograph]. Khmelnyskyi: Naukovo-doslidnyi tsentr mytnoi spravy NDI FP UDFSU.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2023

Oleksandr Bondar

Postgraduate Student,

Kyiv International University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-8776-1762>

Victor Vinogradchyi

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,

Dean of the Faculty of Economics,

Kyiv International University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3459-9272>

FORMING RISK PROFILES IN CUSTOMS AFFAIRS

Objective. The objective of this study is to investigate the generation of risk profiles in the context of customs affairs. The research aims to highlight the importance of customs control as a pivotal element in ensuring the safety and regulation of Ukraine's external economic processes. With the increasing complexity of global trade and diverse customs regulations, there is a need to explore and understand the significance of risk profile formation in optimizing customs control. **Methods.** The study employs a comprehensive analysis of the tools and methods used in the formation of risk profiles. It emphasizes the necessity for the development of a flexible risk profile generation system that can effectively identify and manage risks. The methods include an examination of the instruments utilized for risk profile creation, with a specific focus on their accuracy and adaptability to the dynamic nature of evolving risks. Additionally, the study explores challenges related to integration and collaboration with other countries and organizations, considering differences in methodologies and standards for risk profile formation. **Results.** The research outlines the results of the analysis and synthesis of risk profile formation in Ukrainian customs affairs. It delves into the improvements necessary for enhancing the quality of customs supervision and reducing violations of customs regulations. The study also sheds light on the application of risk management systems to prevent breaches of customs legislation, optimize resource utilization, and expedite the customs clearance process. The identification of safe and low-risk operations through risk profiles is discussed as a crucial outcome, contributing to improved customs control efficiency. **Scientific novelty.** The scientific novelty of this research lies in its in-depth exploration of the risk profile generation process in the field of customs affairs. The study contributes to the understanding of the adaptability and accuracy required in risk profile tools and methodologies, considering the ever-changing landscape of risks. Additionally, it addresses the challenges associated with international collaboration and integration in risk management, providing insights into the nuances of differing methodologies and standards. **Practical significance.** The practical significance of this study is evident in its potential to guide policymakers, customs authorities, and practitioners in enhancing the effectiveness and safety of customs control. By emphasizing the importance of accurate risk information databases and adaptable risk profile tools, the research offers practical insights for the successful implementation of risk management strategies in customs affairs. Ultimately, the study aims to contribute to the streamlining of customs procedures and the reduction of violations, facilitating smoother international trade processes.

Keywords: risk profile, customs affairs, customs control, risk management system, risk indicators.